2

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΡΙΣΤΕΙΑΣ JEAN MONNET
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

JEAN MONNET EUROPEAN CENTRE OF EXCELLENCE
NATIONAL AND KAPODISTRIAN UNIVERSITY OF ATHENS

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ
NATIONAL STRATEGY INSTITUTE

Ευρωπαϊκή Επιτροπή
ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ Ε.Ε.

Strategy Paper Nr. 2/ December 2020

ΓΙΑ ΜΙΑ «ΕΞΥΠΝΗ» ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΗ ΣΥΝΟΔΟ ΚΟΡΥΦΗΣ ΤΗΣ ΕΕ: «ΘΕΤΙΚΗ ΑΤΖΕΝΤΑ» ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ— ΠΕΝΤΕ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΔΙΑΛΟΓΟ

Καθηγητής Γιάννης Βαληνάκης

Πρόεδρος Ευρωπαϊκού Κέντρου Αριστείας Jean Monnet, ΕΚΠΑ

πρ. Υφυπουργός Εξωτερικών

Copyright 2020
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΡΙΣΤΕΙΑΣ JEAN MONNET
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
Κλεομένους 22Α, 106 75 Αθήνα
Τηλ. 210 72 20 508 Fax: 210 3617711
Email: jmcenter-athens@pspa.uoa.gr, www.jmc.pspa.uoa.gr

All rights reserved

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet ως τέτοιο, δεν υιοθετεί πολιτικές ή άλλες θέσεις. Καταβάλλει, μάλιστα, προσπάθεια να παρουσιάζονται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται σε όλες τις εκδόσεις του Ευρωπαϊκού Κέντρου Αριστείας Jean Monnet θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους ίδιους τους συγγραφείς και να μην θεωρούνται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Κέντρου, του Διοικητικού Συμβουλίου του, της διεύθυνσης ή των κατά περίπτωση και καθ' οιονδήποτε τρόπο συνεργαζομένων φορέων.

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Περιεχόμενα

Ι. ΕΝΑ ΑΣΤΑΘΕΣ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....4

Α. Ένα ευνοϊκότερο αλλά ακόμη ασταθές διεθνές περιβάλλον..... 4

Β. Ένας μαινόμενος και υπό πίεση Ερντογάν 5

Γ. Μιά διχασμένη και αδύναμη Ευρώπη δεν εμπνέει εμπιστοσύνη..... 6

Δ. Ελλάδα και Τουρκία σε ένα διεθνές σύστημα άναρχο κι επικίνδυνο..... 7

Ε. Το επικίνδυνο πλεονέκτημα όσων δεν διστάζουν στη χρήση βίας..... 8

ΙΙ . ΤΟ ΜΕΤΕΩΡΟ ΒΗΜΑ ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ.....9

Α. Οι εύκολες λύσεις που αποδείχθηκαν δύσκολες..... 9

Β. Η «στρατηγική υπομονή» και οι δοκιμασίες της..... 10

Γ. Η στρατηγική απογοήτευση του Οκτωβρίου 13

Δ. Διορθωτικές κινήσεις..... 17

ΙΙΙ. Η ΔΥΣΚΟΛΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΝΕΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ 18

Α. Είναι εφικτές οι ουσιαστικές κυρώσεις;..... 18

Β. Μιά θετική ατζέντα-αποζημίωση για την Ελλάδα..... 19

Γ. Η επαπειλούμενη επιβολή της τουρκικής ατζέντας 20

ΙV. ΠΕΝΤΕ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΔΙΑΛΟΓΟ 21

ΓΙΑ ΜΙΑ «ΕΞΥΠΝΗ» ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΗ ΣΥΝΟΔΟ ΚΟΡΥΦΗΣ ΤΗΣ ΕΕ:

«ΘΕΤΙΚΗ ΑΤΖΕΝΤΑ» ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ— ΠΕΝΤΕ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΔΙΑΛΟΓΟ

του Καθηγ. Γιάννη Βαληνάκη,
Προέδρου του Ευρωπαϊκού Κέντρου Αριστείας/ ΕΚΠΑ,
πρ. Υφυπουργού Εξωτερικών

Η Σύνοδος Κορυφής της ΕΕ της 10-11 Δεκεμβρίου 2020 αποτελεί ένα κρίσιμο ορόσημο για την μελλοντική πορεία των ελληνο-τουρκικών αλλά και ευρω-τουρκικών σχέσεων. Σε σχέση με την προηγηθείσα Σύνοδο του Οκτωβρίου το κλίμα —χωρίς να είναι ιδανικό— έχει βελτιωθεί σημαντικά λόγω των εμφανέστατων παραπλανητικών δολιχοδρομιών της Άγκυρας. Όμως —χωρίς να εγκαταλείπεται η προσπάθεια— δεν διαφαίνεται εύκολο να αποφασιστούν βαριές κυρώσεις κατά της Τουρκίας. Εξάλλου, η Ελλάδα στις συνόδους της ΕΕ λογικά και θεσμικά, ως κράτος-μέλος απέναντι στην Τουρκία «παίζει στην έδρα της». Γι αυτό πρέπει οπωσδήποτε να αποφευχθούν διφορούμενες ή και επικίνδυνες για την Ελλάδα διατυπώσεις στα Συμπεράσματα, και να μην κινηθούμε με ασαφή συνολική στρατηγική και ατελέσφορους τακτικούς ελιγμούς.

Η στρατηγική που φαίνεται να ακολουθείται μοιάζει να δίνει έμφαση στο δέντρο κι όχι στο δάσος: βάζει δηλαδή «όλα τα αυγά» στον στόχο των κυρώσεων, αναγορεύοντάς τον σχεδόν σε αυτοσκοπό. Όμως οι κυρώσεις, το εμπάργκο όπλων, η Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης κ.ά. είναι ασφαλώς χρήσιμοι τακτικοί στόχοι. Όμως η μεγάλη αξία τους είναι κυρίως ως μοχλοί πίεσης και πολιτικού συμβολισμού για την επίτευξη του ύψιστου στρατηγικού μας στόχου: δηλ. για την «διεκδικητική εξομάλυνση» των σχέσεων με την Τουρκία μέσω ενός λογικού, νομικού, υπό ευρωπαϊκούς όρους και προϋποθέσεις διαλόγου για οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ — κι όχι βέβαια μέσω μιάς διαπραγμάτευσης εφ' όλης της (τουρκικής!) ύλης υπό την ωμή απειλή άσκησης στρατιωτικής βίας και επιβολής τετελεσμένων. Ίσως λοιπόν κινδυνεύσουμε, όχι μόνο να ξοδέψουμε όλο μας το διπλωματικό κεφάλαιο για κυρώσεις που τελικά, ακόμη κι αν αποφασιστούν, δεν θα πονέσουν ή κάμψουν τελικά την Τουρκία, αλλά να πάρει και επιπλέον ο Ερντογάν με τη βοήθεια «εταίρων» πολύ επικίνδυνα ανταλλάγματα σε βάρος μας: α) τη γνωστή «θετική ατζέντα», β) ένα διάλογο

χωρίς όρους και όρια, γ) μιά πολυμερή διάσκεψη για την Αν. Μεσόγειο τουρκικής έμπνευσης, και δ) μιά νέα Πενταμερή για το Κυπριακό που θα επιβραβεύει τη συνομοσπονδιακή «λύση» που προσπαθεί να επιβάλει ο Ερντογάν, και τέλος

ε) μιά ποντιοπιλατική επί της ουσίας στάση των εταίρων μας αντί για πρακτικά μέτρα αλληλεγγύης στα απειλούμενα κράτη-μέλη της.

Δυστυχώς σε αυτά παραπέμπουν άμεσα ή έμμεσα οι εξαιρετικά χαλαρές διατυπώσεις των Συμπερασμάτων της Συνόδου του Οκτωβρίου στις οποίες συναινέσαμε. Παίζοντας ξανά «στην έδρα μας» το λογικό ζητούμενο πρέπει άρα να είναι ένα συνολικά «έξυπνο» θετικό πακέτο όρων υπέρ των απειλούμενων Ελλάδας και Κύπρου, κι όχι βέβαια υπέρ της Τουρκίας...

Ι. ΕΝΑ ΑΣΤΑΘΕΣ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Α. Ένα ευνοϊκότερο αλλά ακόμη ασταθές διεθνές περιβάλλον

Το διεθνές κλίμα σε σχέση με την αρχή της ήδη τετράμηνης κρίσης με την Τουρκία έχει βελτιωθεί σημαντικά για μιά σειρά από λόγους:

1. Λόγω της επικείμενης πολιτικής αλλαγής στις ΗΠΑ ο μεν απερχόμενος Πρόεδρος Τραμπ ασχολείται μόνο με την αμφισβήτηση του εκλογικού αποτελέσματος, ο δε Υπουργός Εξωτερικών Μ. Πομπέο έχει ουσιαστικά ανεξαρτοποιηθεί δημιουργώντας ένα κάπως ευνοϊκότερο περιβάλλον για την Ελλάδα —πάντα βέβαια εντός της γενικότερης λογικής των «ίσων» αποστάσεων.

2. Ταυτόχρονα, με τις τουρκικές παρασπονδίες έχουν αποκαλυφθεί σε κάθε εχέφρονα και καλόπιστο Ευρωπαίο από τη μιά μεριά η συνεχής ελληνική αυτοσυγκράτηση, και αντίστροφα η αυξανόμενη τουρκική προκλητικότητα και διπροσωπία.

3. Επιπλέον, ακόμη κι εσωτερικές πιέσεις ασκούνται σε ορισμένα κράτη-μέλη (πχ στη Γερμανία) για επιβολή κυρώσεων στην Άγκυρα.

Όλα αυτά είναι βέβαια κέρδη για την Ελλάδα που υπό όρους διανοίγουν δυαντότητες, αλλά δεν σημαίνουν κι ότι αυτόματα κερδήθηκε κι ο αγώνας.

Β. Ένας μαινόμενος και υπό πίεση Ερντογάν

Παρά το εξελισσόμενο αυτό σκηνικό και την εσωτερική πίεση, ο Ερντογάν φαίνεται απτόητος στην πολυμέτωπη στρατηγική που έχει υιοθετήσει, σκληρότερος από ποτέ στους στόχους του, με έμπειρο πολιτικό αισθητήριο, αλλά και με μεγάλη τακτική ευελιξία. Εσωτερικά, η αυξανόμενα πολύπλευρη οικονομική κρίση επιτείνεται από την πανδημία αλλά και από την διαφθορά, την υπερέκθεση σε εξοπλισμούς και εξωτερικά μέτωπα και σε φαραωνικά έργα. Η προσωπική αμφισβήτηση του συστήματος εξουσίας Ερντογάν που έχει φθαρεί από την πολύχρονη αυταρχική εξουσία επιτείνεται διαρκώς. Όμως οι πιέσεις αυτές δημιουργούν αντίστροφα και ισχυρά κίνητρα στον Τούρκο Πρόεδρο, πολύπειρο στην τέχνη της επιβίωσης, να εκτρέψει έντεχνα τη λαϊκή οργή απέναντι στα «σκοτεινά σχέδια των ξένων σταυροφόρων» που επιβουλεύονται τα τουρκικά μεγαλεία και να τους συνενώσει κάτω από τη σημαία του. Οι ηρωικές αυτές αντιστάσεις στους ξένους και η απόδοση σ' αυτούς των εκάστοτε εθνικών δεινών είναι μιά διαχρονικά επιτυχημένη συνταγή λαϊκισμού.

Εξωτερικά το κλίμα είναι μικτό. Τα χτυπήματα από την ήττα Τραμπ είναι σημαντικά, αλλά το σύστημα Ερντογάν κινείται δραστήρια στο παρασκήνιο της Ουάσιγκτον με ακριβοπληρωμένους λομπίστες (στα γνωστά αχνάρια της περίπτωσης Φλύν) ώστε να αναδείξει στα μάτια της νέας περί τον Μπάιντεν ομάδας την στρατηγική σημασία της Τουρκίας απέναντι στη Ρωσία (κι ας δηλώνει ο Λαβρώφ ότι οι δύο χώρες συμβαδίζουν), όπως κι αντίστροφα τα προβλήματα Αιγύπτου, ΗΑΕ και Σαουδ. Αραβίας στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Απέναντι στην Ευρώπη κινείται ως Μεγάλη Δύναμη, τουλάχιστον ισότιμη με τη Γερμανία και τα ισχυρότερα κράτη-μέλη, διχάζοντας συνήθως μιά δυσκίνητη και πολυφωνική Ένωση τάζοντας μεγάλα εξοπλιστικά και άλλα συμβόλαια ή και απειλώντας, ενώ συμπλέει πλέον στενά με τη Μεγ.Βρετανία. Τέλος έχει αποδείξει ότι δεν θα διστάσει να χρησιμοποιήσει τα μεγάλα του όπλα κατά της ευρωπαϊκής «ησυχίας» , δηλαδή τις μαζικές μεταναστευτικές ροές που προκαλούν τρόμο σε πολλές πρωτεύουσες, καθώς και την πρόσφατα διαπιστωθείσα ήδη σημαντική επιρροή του πάνω στους Ευρωπαίους Μουσουλμάνους, για πολλούς από τους οποίους αποτελεί ένα σημείο προσανατολισμού. Για πρώτη φορά η Ευρώπη συνειδητοποιεί τους κινδύνους στους κόλπους της από ένα πολιτικοποιημένο και εξωτερικά καθοδηγούμενο Ισλάμ.

Στην Μεσόγειο και Μέση Ανατολή ο Ερντογάν αναγνωρίζεται πάντως ευρέως ως στρατιωτικά νικητής και διπλωματικά ρυθμιστής σε δύο τουλάχιστον πρόσφατες συγκρούσεις (Λιβύη και Ναγκόρνο Καραμπάχ). Η στρατιωτική μηχανή που έχει αναπτύξει την τελευταία δεκαετία και πάνω απ' όλα η —μιμούμενη τη Ρωσία— ανενδοίαστη αποφασιστικότητά του να χρησιμοποιεί ακόμη και την ωμή στρατιωτική βία, τον έχει καταστήσει πολύ υπολογίσιμο μέγεθος, ακόμη και για Μεγάλες Δυνάμεις που αντίθετα δεν θέλουν να συρθούν σε ένοπλες συγκρούσεις. Χρησιμοποιώντας στρατιωτική βία έχει αντιληφθεί ότι υπό τις νέες διεθνείς συνθήκες αυτόματα υπερτερεί και άρα καθίσταται έτσι αυτόματα μη ευκαταφρόνητος παράγοντας στην επεξεργασία διεθνών διπλωματικών λύσεων ακόμη και στην Αφρική.

Συμπερασματικά, η «αγέρωχη αδιαφορία» του συστήματος Ερντογάν απέναντι στην προοπτική κυρώσεων εξηγείται από την ετοιμότητα του ίδιου για νέα κήρυξη σταυροφοριών κατά εξωτερικών εχθρών (Γαλλίας, Ελλάδας, Αιγύπτου κλπ) που «συνωμοτούν» για να περιορίσουν την Τουρκία σε μιά νέα κατάσταση Σεβρών σε συνεργασία με εσωτερικούς υποχθόνιους υπονομευτές (Γκιουλενιστές , Κεμαλιστές, Κούρδοι κλπ) που υπονομεύουν το «τουρκικό μεγαλείο».

Η πρόθεσή του άρα να υψώσει τους τόνους σε περίπτωση οποιασδήποτε κύρωσης είναι εμφανής. Στην συνολική αξιολόγηση μάλιστα των μελλοντικών κινήσεών του θα πρέπει να συνυπολογιστεί και η αυξανόμενη και πλέον ανυπόκριτη ανυπομονησία που επιδεικνύει με τις «καθυστερήσεις» στα «ανοιχτά θέματα» προκειμένου να ρυθμιστούν σύμφωνα με τις επιθυμίες και τους μεγάλους προσωπικούς του στόχους για το 2023. Το έτος δηλαδή «σύμβολο» της εκατονταετίας από τη Συνθήκη της Λωζάνης που εξαφάνισε την Οθωμανική Αυτοκρατορία και ανέδειξε τη νέα αλλά μικρή Τουρκία του Ατατούρκ. Τον ιστορικό «Πατέρα του Έθνους» τον οποίο όμως θέλει να εκθέσει και να αντικατασταστήσει στο τουρκικό πάνθεον ως πολιτικός ηγέτης-εθνικό σύμβολο. Γι αυτό το μεν Ναγκόρνο Καραμπάχ το «τακτοποίησε» μετά από 30 χρόνια προσπαθειών, τα δε Κυπριακό, Αιγαίο, Αν.Μεσόγειο κλπ βιάζεται πλέον μέχρι τότε να τα έχει ρυθμίσει για να ξεπεράσει το εθνικό ιστορικό ανάστημα και μεγαλείο του Ατατούρκ. Αυτές οι διαστάσεις των προσωπικών σχεδίων Ερντογάν να αναμετρηθεί με την ιστορία, δεν πρέπει να υποτιμώνται στην ελληνική στρατηγική.

Γ. Μιά διχασμένη και αδύναμη Ευρώπη δεν εμπνέει εμπιστοσύνη

Δυστυχώς η ένταξη στην ΕΕ στην οποία ο Κωνσταντίνος Καραμανλής στήριξε τις εθνικές ελπίδες για «έξοδο από την αιώνια μοναξιά μας» και για αποτρεπτική ενίσχυση της χώρας

απέναντι στην Τουρκία, δεν οδήγησε στα επιθυμητά αποτελέσματα. Χάθηκαν σημαντικές ευκαιρίες και πολύτιμος χρόνος όταν μπορούσαν να γίνουν πολλά, αλλά η συνεχής αναβολή και η ανυπαρξία σχεδίου αδυνάτισαν τα στρατηγικά οφέλη της ένταξης. Μεγάλο πλήγμα για τον ρόλο της ΕΕ απέναντι σε Ελλάδα και Τουρκία δημιούργησε και η τεράστια διεύρυνση προς τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες χωρίς να συνοδευθεί από τολμηρά βήματα εμβάθυνσης για την πολιτική και αμυντική ενότητά της. Παραδέρνει έτσι τα τελευταία χρόνια και αποδεικνύεται κατώτερη των περιστάσεων. Διχασμένη συχνά σε καίρια ζητήματα, πληγωμένη από αλλεπάλληλες κρίσεις, την ανάδυση άλλων ισχυρών πόλων στον κόσμο, την εχθρότητα Τραμπ και αλλεπάλληλες ατυχείς επιλογές κοινοτικής ηγεσίας, αδυνατεί να μιλά με μιά φωνή και να μεταφράσει την οικονομική και πολιτική της δύναμη σε πρακτικές διεθνείς επιτυχίες παρέμβασης στα γεγονότα. Πολιτικά και κυρίως στρατιωτικά δεν είναι ως σύνολο ικανή να δράσει αποφασιστικά —κι αυτό το έχει δυστυχώς αντιληφθεί ο Τούρκος Πρόεδρος.

Δ. Ελλάδα και Τουρκία σε ένα διεθνές σύστημα άναρχο κι επικίνδυνο

Το κυριότερο ζήτημα που αφορά άμεσα την Ελλάδα είναι οι κρίσιμες αλλαγές στο διεθνές σύστημα που σιγά-σιγά αλλάζουν τη δομή του. Στο διπολικό σύστημα του Ψυχρού Πολέμου μικροί και μεγαλύτεροι σύμμαχοι κάθε στρατοπέδου λειτουργούσαν όλοι σαν κρίκοι μιάς συνεκτικής αλυσίδας που δεν έπρεπε να σπάσει. Στο νέο χαλαρό πολυπολικό σύστημα —που μόνο τώρα λόγω Τουρκίας απότομα αντιλαμβανόμαστε — αναδύθηκαν αυτόματα και οι διαφορές μεγέθους μεταξύ μελών και γειτόνων (όπως πχ μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας) της πάλαι ποτέ ενωμένης συμμαχίας. Φυσικά, οι διαφοροποιήσεις αυτές επιτείνονται ή αμβλύνονται από τις εκάστοτε ικανότητες και επιλογές των επιμέρους εθνικών ηγεσιών. Η μεγαλύτερη δύναμη έχει την τάση να χρησιμοποιήσει κάθε μοχλό ισχύος που διαθέτει, ενώ η μικρότερη καταφεύγει συνήθως σε εξισορροπητικές συμμαχίες. Σε πολλά η κατάσταση στην Αν. Μεσόγειο θυμίζει τον Μεσοπόλεμο στην Ευρώπη.

Η ΕΕ —με την εξαίρεση της Γαλλίας—δεν φαίνεται ακόμη να θέλει να αντιληφθεί την αδυναμία της να επηρεάσει τις διεθνείς εξελίξεις. Παλαιότερα η civilian power Europe μπορούσε με την πολιτική της στάση, το εμπορικό-οικονομικό της βάρος και τη συνεργασία με τις ΗΠΑ να επηρεάζει σημαντικά τις εξελίξεις, ιδίως στον γεωγραφικό περίγυρό της ή την Αφρική. Όμως η μετατόπιση του αμερικανικού ενδιαφέροντος από τη Μεσόγειο και Μέση

Ανατολή προς την Ασία και η παράλληλη ανάδυση «μεσαίων» δυνάμεων που αμφισβητούν προοδευτικά τις μεταπολεμικές διεθνείς δομές ισχύος δεν συνοδεύθηκαν από ανάλογες κινήσεις της ΕΕ. Δεν ενοποίησε, ούτε ισχυροποίησε πχ τους πολιτικο-στρατιωτικούς μοχλούς της για αποφασιστικές παρεμβάσεις σε διεθνή προβλήματα και παρέμεινε εξαιρετικά δυσκίνητη. Απορροφημένη αυτάρεσκα στην παλιά γνωστή τακτική, η κοινοτική Ευρώπη δεν ανέπτυξε αποτελεσματικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων και δεν απέκτησε στρατιωτικές δυνάμεις ταχείας επέμβασης διαθέσιμες για απειλές κατά κρατών-μελών —κάτι που για την Ελλάδα θα σήμαινε αποτρεπτική αλλά και επιχειρησιακή δυνατότητα να υπερασπιστεί τα ελληνικά σύνορα ως ευρωπαικά. Δεν ανέπτυξε καν ένα αποτελεσματικό και άμεσα «ετοιμοπόλεμο» σύστημα κυρώσεων και παραδέρνει κάθε φορά που απαιτείται να δράσει με συνεχείς διαφωνίες και αναβολές με βάση τον χαμηλότερο κοινό παρονομαστή της παραλυσίας.

Ε. Το επικίνδυνο πλεονέκτημα όσων δεν διστάζουν στη χρήση βίας

Όλα αυτά έχουν μεγάλη σημασία για να καταλάβουμε το τεράστιο συγκριτικό πλεονέκτημα που απέκτησαν αντίστροφα οι αποφασισμένοι ισχυροί ανταγωνιστές της Ευρώπης στον περίγυρό της, κυρίως η Ρωσία και η Τουρκία, με το που ενέταξαν την ωμή στρατιωτική βία αλλά και τον υβριδικό πόλεμο στη φαρέτρα τους. Με τη χρήση νέων μεθόδων και τεχνολογιών (περιορισμένες και στοχευμένες χρήσεις βίας, πολέμους μέσω αντιπροσώπων/ proxy wars, χρήση μισθοφορικών στρατών, drones/ UAVs, κυβερνοεπιθέσεις) άνοιξαν νέοι, φθηνότεροι και σχεδόν ανεμπόδιστοι δρόμοι για τους στόχους τους. Η Ρωσία ενσωμάτωσε με τη βία και χωρίς αντιστάσεις την Κριμαία και τμήμα της Αν.Ουκρανίας, η Τουρκία πράττει αντίστοιχα στα κατεχόμενα στην Κύπρο, το βόρειο Ιράκ, τη βόρεια Συρία, την Αν.Μεσόγειο, και απειλεί να κάνει το ίδιο με το Καστελόριζο και τις γκρίζες ζώνες...

Τι συνεπάγονται όλα αυτά;

Ότι απλά η ΕΕ ως σύνολο δεν έχει ούτε τη βούληση, ούτε την αποφασιστικότητα, ούτε τις πρακτικές δυνατότητες να κάνει την Τουρκία «να πονέσει». Αυτό που πράγματι υπάρχει είναι οι εθνικές στρατιωτικές δυνατότητες που αντικειμενικά λίγες μόνο χώρες διαθέτουν. Κύρια ανάμεσά τους είναι αναμφίβολα η Γαλλία και γι αυτό και η άμεση θεσμική διασφάλιση της αμυντικής της συνδρομής και η στενότερη στρατηγική σχέση μαζί της είναι εθνικές προτεραιότητες.

ΙΙ . ΤΟ ΜΕΤΕΩΡΟ ΒΗΜΑ ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Α. Οι εύκολες λύσεις που αποδείχθηκαν δύσκολες...

Στο νέο διεθνές, ευρωπαϊκό και περιφερειακό μας περιβάλλον που αναδύθηκε την τελευταία δεκαετία, η Ελλάδα δεν μπόρεσε /θέλησε —με μεμονωμένες εξαιρέσεις — να ανταποκριθεί με επάρκεια, αναπροσαρμόζοντας σημαντικά την παραδοσιακή και εκ του αποτελέσματος ατελέσφορη στρατηγική της. Η κάθε φορά (πολιτικά βολική) αναβολή εθνικά κρίσιμων αποφάσεων οδήγησε σε απραξία και τελικά σε χειροτέρευση του συνολικού συσχετισμού δυνάμεων με την Τουρκία που αντίθετα με σταθερή ηγεσία και συγκροτημένη στρατηγική προχώρησε με αλματώδη βήματα.

Έτσι έπεσε τελικά ο κλήρος της «έκρηξης Ερντογάν» στη σημερινή κυβέρνηση που ήρθε πανηγυρικά και παντοδύναμη στην εξουσία το 2019 επικεντρώνοντας στον εύλογο και φιλόδοξο στόχο της εθνικής ανάπτυξης μετά από μιά δεκαετία παραλυσίας και κρίσης. Αντίθετα από άλλους τομείς, δεν φαίνεται να είχε κατά νου κανένα πραγματικά νέο σχέδιο για τα ελληνοτουρκικά. Η έκρηξη ανυπομονησίας του Ερντογάν επήλθε όταν διέγνωσε ότι και η νέα κυβέρνηση σχεδίαζε να βαδίσει στα αχνάρια των παλαιότερων. Δηλαδή με ένα 62ο, 63ο, 73ο, 83ο κοκ γύρο διερευνητικών επαφών. Κι έτσι επιταχύνθηκε πιθανότατα το τουρκικό σφυροκόπημα : τουρκολιβυκό μνημόνιο, αύξηση της έντασης, εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού με μαζική «εισβολή» στον Έβρο και τα νησιά, χάρτης «γαλάζιας πατρίδας», έρευνες Ορούτς Ρέις με συνοδεία αρμάδας στην Αν. Μεσόγειο, συνεχείς navtex με αυξανόμενη προκλητικότητα, «πολιορκία» του Καστελόριζου, προκλήσεις κατά της ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας, αλλαγή στάσης στο Κυπριακό και στο Βαρώσι κλπ.

Το ισχυρότατο πλήγμα από το τουρκολιβυκό μνημόνιο οδήγησε σε κάποιο συναγερμό και σε μιά σθεναρότατη αντιμετώπιση του μεταναστευτικού στον Έβρο. Δημιούργησε όμως πιθανότατα και την ψευδαίσθηση ότι η Τουρκία «πήρε το μάθημα» και θα καθόταν πλέον στη γωνία. Η εκτίμηση αυτή —αν πράγματι υπήρξε— διαψεύστηκε παταγωδώς με την ήδη τετράμηνη, πρωτοφανή σε ένταση, επικινδυνότητα και διάρκεια νέα κρίση στην Αν. Μεσόγειο. Κι όταν αυτή ξεκίνησε όλα δείχνουν ότι δεν μπορούσε κάν να υποψιαστεί πώς θα

εξελισσόταν. Το χειρότερο όλων είναι ότι η πρόκληση που ξεκίνησε τον παρελθόντα Ιούλιο δεν είναι τίποτα σε σχέση με τα ακόμη πιο δύσκολα που έρχονται.

Β. Η «στρατηγική υπομονή» και οι δοκιμασίες της...

Με το ξέσπασμα της κρίσης και την έλευση του Ορούτς Ρέις συνοδευόμενου από τουρκικά πολεμικά σκάφη, η κυβέρνηση βρέθηκε μπροστά στο γνωστό δίλημμα: δυναμική απάντηση ή διπλωματικοί χειρισμοί (βλ. αναλυτικά «Η Ελλάς των Τεσσάρων Θαλασσών», εκδ. Ι. Σιδέρη 2020). Όπως όλες οι κυβερνήσεις που κατά το παρελθόν αντιμετώπισαν ανάλογες προκλήσεις, επέλεξε ενστικτωδώς ένα δυναμικό μείγμα πολιτικής: την εντυπωσιακή ως εικόνα έξοδο και παρουσία πολλών μονάδων του ΠΝ στην ίδια περιοχή με την τουρκική αρμάδα, παράλληλα με μιά διπλωματική κινητοποίηση για την διεθνή καταδίκη της Τουρκίας που θα αναγκαζόταν έτσι χωρίς θερμό επεισόδιο να αποσύρει την αρμάδα της. Αρχικά γινόταν αναφορά στην εν λόγω περιοχή ερευνών (100+ ν.μ. νότια του νησιωτικού συμπλέγματος Καστελόριζου) ως ελληνική υφαλοκρηπίδα, αλλά προϊόντος του χρόνου και μάλιστα όταν πρακτικά ανενόχλητο το Ο.Ρ. πλησίασε στα 6 ν.μ. από το συγκρότημα αυτό, παραδόξως χαρακτηρίστηκε ως περιοχή με «δυνάμει ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα».

Η κυβέρνηση επέλεξε την διπλωματική οδό και στο πλαίσιο αυτό υπέμεινε επί ήδη ένα τετράμηνο και με μεγάλη αυτοσυγκράτηση τις «περιοδείες» της τουρκικής αρμάδας στην Αν. Μεσόγειο ελπίζοντας σε ουσιαστικές κυρώσεις κατά της Τουρκίας που θα «έσερναν» την τελευταία σε ένα «λογικό» διμερή διάλογο για προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης και θα λύνονταν έτσι τα χρόνια προβλήματα μαζί της.

Είτε το πίστευε πλήρως πραγματικά, είτε προσπαθούσε να κερδίσει πολύτιμο χρόνο για ανασύνταξη δυνάμεων (είτε και τα δύο), η στρατηγική δεν απέδωσε τα αναμενόμενα. Όπως βέβαια δεν είχαν αποδώσει ανάλογες κινήσεις σε αντίστοιχα διλήμματα στο παρελθόν.

Κι έτσι επί μήνες η Ελλάδα παρακολουθεί από μακριά μέσω λίγων πλέον μονάδων του ΠΝ το Ορούτς Ρέις και την αρμάδα του να οργώνουν την «δυνάμει» ελληνική υφαλοκρηπίδα νότια του συμπλέγματος μέχρι και 5,8 ν.μ. από τη Στρογγύλη. Σε κάθε περίπτωση, δεν θεωρήθηκε συμφέρον τα ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα να συγκεκριμενοποιηθούν, ούτε καν ως διαπραγματευτική θέση, ενώ επί τετράμηνο προκαλούνται έμπρακτα (σε έκταση ήδη 12.000 τετρ. χλμ!) αλλά και θεσμικά (πχ μέσω της κατάθεσης από την Τουρκία των συντεταγμένων των «δικαιωμάτων» της στον ΟΗΕ, με όλη τη διεθνή δημοσιότητα που επακολουθεί.

Παραμένοντας απροσδιόριστα και αμφίσημα, τα ελληνικά δικαιώματα και τίτλοι αποδυναμώνονται επιπλέον και από την άρνησή μας να «σηκώσουμε το τουρκικό γάντι» σχετικά με το αν αποδεχόμαστε τον λεγόμενο χάρτη της Σεβίλης. Κι αυτά παρά την τουρκική καταιγίδα διεθνούς προπαγάνδας με επίκεντρο το επικοινωνιακά πιο ευάλωτο σημείο μας , δηλ. τα ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα του συμπλέγματος του Καστελόριζου.

Παρενθετικά σημειώνονται εδώ και τα εξής συναφή:

1. Η τουρκική πλευρά με την διείσδυσή της στα 5,8 ν.μ. αλλά με και την πρόσφατη επίσημη ανακοίνωση του τουρκικού ΥΠΕΞ ηχηρά μάς προκαλεί αμφισβητώντας ευθέως την ελληνική κυριαρχία στη Στρογγύλη, τη Ρω και τα άλλα γειτονικά νησίδια, και κατ'επέκταση και το δικαίωμά τους για θαλάσσιες ζώνες γύρω από το ίδιο σύμπλεγμα. Σταδιακά και υπαινικτικά, σκοπεύει να επεκτείνει ενδεχομένως ακόμη και επί του ίδιου του Καστελόριζου τις διεκδικήσεις της, δηλ. και επί μεγαλύτερων νησιών. Η εξώφθαλμα προκλητική αυτή θέση δεν έχει ακόμη επαρκώς μελετηθεί αλλά με τροχιοδεικτικές βολές (που δεν απαντήθηκαν)προετοιμάζεται ίσως ακόμη και η αμφισβήτηση της ελληνικής κυριαρχίας «επειδή δεν τηρεί η Ελλάδα τις υποχρεώσεις αποστρατικοποίησης»!
2. Παραβιάστηκε δυστυχώς και η εθνική κυριαρχία στον ελληνικό εναέριο χώρο του νησιωτικού συγκροτήματος , αφού τα ελικόπτερα που απονηώνονται απ' τις τουρκικές φρεγάτες μοιραία παραβίασαν και τα 10 ν.μ. — χωρίς να γνωρίζουμε αν υπήρξε έστω παρενόχληση από ελληνικής πλευράς. Άρα, ίσως η πρόσφατη ανακοίνωση του τουρκικού ΥπΕξ αυτό ακριβώς να εννοούσε : την μη αναχαίτιση από ελληνικής πλευράς των τουρκικών ελικοπτέρων μεταξύ 6 και 10 ν.μ. πέριξ του συμπλέγματος του Καστελόριζου— αντίθετα με την ακολουθούμενη πρακτική στο Αιγαίο.

Παρατηρούμε λοιπόν σε πρώτο στάδιο (υπό τον προφανή ενθουσιασμό της επιτυχημένης αντίδρασης στον Έβρο) μια αρχικά εντυπωσιακή στρατιωτική κινητοποίηση (όταν η αρμάδα βρισκόταν πάνω από 100ν.μ. νότια του Καστελόριζου) που μεταπίπτει σταδιακά σε ανησυχητικά υποτονική στάση απέναντι σε μιά αρμάδα που παραβιάζει ακόμη και τα 10 ν.μ. του εναερίου χώρου και έστω οριακά και τα 6 ν.μ.

Παράλογα διαφορετική η αντιμετώπιση, αλλά ας δεχθούμε ότι στόχος της μετάπτωσης αυτής ήταν να επηρεάσει θετικά τη Γερμανία και τους φίλους της και να εξοικονομηθούν γενικά πολύτιμες δυνάμεις για την πράγματι καταπονούμενη κρατική στρατιωτική μηχανή.

Σε κάθε περίπτωση, διαφαίνεται ότι η «στρατηγική υπομονή» που ακολούθησε η κυβέρνηση στηριζόταν σε ένα σχέδιο αποτροπής της Άγκυρας στηριγμένο κατά τα φαινόμενα σε τρεις πυλώνες: τις ευρωπαϊκές κυρώσεις, τις διπλωματικές συμμαχίες και την άμεση προσθήκη νέων εξοπλισμών.

Στον πρώτο και δεύτερο πυλώνα-στόχο ήρθαν αρκετές ψυχρολουσίες από την υποκριτική και αναβλητική αδιαφορία κρίσιμων εταίρων μας αλλά και τρίτων κρατών απέναντι στις προκλήσεις και την περιπαικτική τακτική του Ερντογάν. Δεν γνωρίζουμε με ακρίβεια τα μηνύματα που προέκυψαν από την έντονη διπλωματική κινητικότητα των Ελλήνων αξιωματούχων που αναπτύχθηκε παράλληλα την περίοδο αυτή. Υπήρξαν και επιτυχίες. Όμως διαψεύστηκαν συνολικά οι ελπίδες για πρακτικά μέτρα ενίσχυσης —στον βαθμό που είναι υπό τις σημερινές περιστάσεις αναγκαία— της ελληνικής αποτροπής. Τι δηλαδή θα συνέβαινε αν τα αποτρεπτικά μας μηνύματα δεν προσλαμβάνονταν ως πειστικά από την Άγκυρα και παρ' ελπίδα η αποτροπή μας αποτύγχανε; Κι αν η τουρκική πλευρά σκηνοθετούσε μια δήθεν «αμυντική»/απαντητική επίθεσή της εναντίον μας, θα παρατάσσονταν άραγε κάποιοι σημαντικοί διεθνείς παράγοντες στρατιωτικά (κι όχι απλά με χρήσιμες κατά τα άλλα ασκήσεις) δίπλα μας;

Απογοητεύσεις προέκυψαν πιθανότατα κι όταν καθ' οδόν προς τις οριοθετήσεις με πιό «λογικούς» γείτονες, διαπιστώθηκαν μικροί και μεγαλύτεροι εκβιασμοί. Λόγω της διπλωματικής μας ανάγκης για άμεσες οριοθετήσεις ζήτησαν (και αναγκαστικά πήραν) περισσότερα από όσα δικαιούνταν υπό κανονικές συνθήκες—ανεξάρτητα βέβαια από την αναμφίβολη χρησιμότητα των έστω και περιορισμένων κινήσεων αυτών.

Στον τρίτο στόχο, ξεκινήσαμε με μιά βαριά κληρονομιά δεκαετούς εθνικής αδυναμίας/ αδιαφορίας ακόμη και για στοιχειώδεις εξοπλισμούς. Εμπλακήκαμε αναγκαστικά, όντας πλέον μετά δεκαετή αδράνεια υπό χρονική πίεση και αδημονία, στους ανελέητους υπόγειους ανταγωνισμούς κρατών-εξαγωγέων όπλων, εταιρειών και εναλλακτικών οπλικών συστημάτων και στρατηγικών. Κυρίως όμως «κολλήσαμε» (προσωρινά;) ανεξήγητα και άδοξα, στον καίριο στρατηγικό στόχο: στην εξασφάλιση πραγματικής στρατιωτικής συνδρομής από αποφασισμένη Μεγάλη Δύναμη (βλ. Γαλλία) για τη δύσκολη στιγμή μιάς εχθρικής επίθεσης. Αντίθετα, εξαιρετικά κρίσιμη ήταν η στήριξη από τα αποφασισμένα και ισχυρά ΗΑΕ και η ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής που ασφαλώς προσθέτει ένα σημαντικό παράγοντα αβεβαιότητας στους επιτελείς του Ερντογάν.

Αξιομνημόνευτες είναι και οι εξαιρετικές ικανότητες που επέδειξαν τα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων που εντυπωσίασαν με το φρόνημα, το σθένος και τις επιχειρησιακές ικανότητές τους επί του πεδίου, στέλνοντας ισχυρά μηνύματα προς όλες τις κατευθύνσεις αλλά και αναδεικνύοντας το συγκριτικό εθνικό πλεονέκτημα. Αποκαλύφθηκαν και ηρωικές πράξεις που αξίζουν της πανελλήνιας αναγνώρισης κι ενέπνευσαν ένα εθνικό ενθουσιασμό που έχει υπό τις περιστάσεις της κρίσης μεγάλη ανάγκη η κοινή γνώμη. Παράλληλα εμφανίστηκαν βέβαια και ελλείψεις και τεχνικές αδυναμίες (πχ στην αντιμετώπιση των drones) που πρέπει άμεσα να επιλυθούν [*Το εξαιρετικά σημαντικό σκέλος των αναγκαίων εξοπλισμών δεν αποτελεί αντικείμενο της μελέτης αυτής που επικεντρώνεται στη διπλωματική διάσταση*].

Η συνολική στρατηγική που ακολουθήθηκε είχε βέβαια μιά λογική, με την έννοια ότι ακολουθούσε ουσιαστικά την πεπατημένη δεκαετιών. Όταν όμως οι συνθήκες έχουν αλλάξει, η χώρα έμεινε πίσω και η Τουρκία έχει «απασφαλίσει», η παλαιά συνταγή αποδείχθηκε ανεπαρκής. Ούτε αντλήθηκαν τα σωστά διδάγματα ως προς το που οδηγήθηκε η χώρα μετά από κάθε κρίση με τη γείτονα. Η στρατηγική συνεπώς που υιοθετήθηκε εν θερμώ κατά την κρίση δυστυχώς δεν απέδωσε τα αναμενόμενα. Ενόψει της Συνόδου Κορυφής της ΕΕ του Οκτωβρίου ήταν κρισιμότατο να αρχίσουν διορθωτικές κινήσεις και να ετοιμαστεί η χώρα για κάθε σενάριο αντίδρασης απέναντι σε ένα θερμοκέφαλο, εμμονικό και αυταρχικό ηγέτη όπως ο Ερντογάν.

Γ. Η στρατηγική απογοήτευση του Οκτωβρίου

Πέρα από τα συμβάντα (ή μη συμβάντα) επί του πεδίου, σημειώθηκαν και διπλωματικές απογοητεύσεις από τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν κατά τον χειρισμό της κρίσης. Ατυχείς αποδείχθηκαν, έστω εκ του αποτελέσματος, ορισμένες δηλώσεις που ούτε διατυπώθηκαν από τα κατάλληλα όργανα, ούτε έστειλαν τα κατάλληλα μηνύματα. Το ίδιο και ορισμένες επιλογές τακτικής.

Πρώτον, ατυχής ήταν η προβολή ενός αόριστου όρου που «βιαστικά » τέθηκε από ελληνικής πλευράς ως μοναδική προϋπόθεση για επανέναρξη του διαλόγου εν μέσω πολεμικών απειλών και καταιγίδας αρνητικών μηνυμάτων για τις απώτερες τουρκικές προθέσεις. Η επικοινωνιακή «ατάκα» με τις λεγόμενες «εξι λέξεις» («σταματούν οι προκλήσεις, αρχίζουν οι συζητήσεις») αποδείχθηκε από κάθε άποψη ανεπαρκής κι έστειλε παντού λάθος μηνύματα.

Δεύτερον, η αποδοχή της Γερμανίας ως μεσολαβήτριας ήταν ένας άλλος εξωθεσμικός παραλογισμός. Κατανοητή η ψυχολογική πίεση επί των εθνικών μας ιθυνόντων, όπως και η αντικειμενική σημασία του μεγέθους της Καγκελαρίου και της πρόσβασής της στον Ερντογάν. Μέχρι σήμερα τουλάχιστον, αποδείχθηκε όμως ευρωπαϊκά αντιθεσμική, εθνικά ασύμφορη, και διπλωματικά ανεπιτυχής. Το να ακολουθεί «ίσες» αποστάσεις η προεδρεύουσα χώρα της ΕΕ ήταν πρωτάκουστη απομάκρυνση από τις ευρωπαϊκές αρχές και αξίες. Δεν την έθετε προ των υποχρεώσεων και ευθυνών της ενώπιον του κινδύνου στρατιωτικής προσβολής εξωτερικών ευρωπαϊκών συνόρων από τρίτη χώρα. Ούτε ενίσχυσε την Ελλάδα, αλλά στόχευε σε στενά γερμανικά οφέλη. Κι αν δεν αλλάξει στάση στην επικείμενη Σύνοδο θα περάσει στην ιστορία και ως πλήρης διπλωματική αποτυχία.

Τρίτο και σημαντικότερο, στη Σύνοδο Κορυφής του Οκτωβρίου υποστήκαμε ένα ισχυρό πλήγμα ως προς το πλέον καίριο ζήτημα: το πλαίσιο του διαλόγου με την Τουρκία που θα στηρίξει η ΕΕ. Στις αντίστοιχες παραγράφους των Συμπερασμάτων παρεισέφρησαν επικίνδυνα ασαφείς διατυπώσεις πάνω στους όρους, τους κανόνες και το περιεχόμενο του διαλόγου. Η μόνη πιθανή εξήγηση είναι ότι επικεντρώθηκε η μάχη σχεδόν αποκλειστικά στις κυρώσεις ή ότι έστω, καταβλήθηκε προσπάθεια για πολύ ισχυρότερες διατυπώσεις αλλά μας τις αρνήθηκαν. Και πάλι...

Αναλυτικά:

1. Στην Τουρκία προσφέρθηκε (παρ. 20) «εάν κάνει σταθερές προσπάθειες να σταματήσει τις παράνομες δραστηριότητες» ως πρώτο αντάλλαγμα η ενεργοποίηση μιάς «θετικής πολιτικής ατζέντας» , δηλ. νέα πολιτικά, οικονομικά και εμπορικά κέρδη για τον Ερντογάν, ήτοι :

—«εκσυγχρονισμός της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης και διευκόλυνση του εμπορίου

—επαφές σε επίπεδο ανθρώπων

—διάλογος Υψηλού Επιπέδου

—συνεχής συνεργασία στα θέματα μετανάστευσης».

Αποδεχθήκαμε δηλ. τον Οκτώβριο μια «θετική ατζέντα» για την Τουρκία με μόνο όρο να κάνει η Τουρκία «εποικοδομητικές προσπάθειες να σταματήσει τις παράνομες δραστηριότητες». Θαυμαστή η ευρωπαϊκή διατύπωση «να προσπαθήσει η Τουρκία να σταματήσει» τον εαυτό της (!) να παρανομεί.. Πολύ «ψηλά» τέθηκε ο πήχυς...

2. Η ΕΕ κάλεσε στα Συμπεράσματα για «διάλογο ειρηνικό και σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο». Ερώτημα: προσπαθήσαμε για μιά πιο ισχυρή εναλλακτική διατύπωση, όπως πχ να καλείται η Τουρκία για διάλογο «σύμφωνα με τη Σύμβαση του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας (ΣΔΘ 1982) και τις σχετικές διεθνείς συνθήκες» και οι εταίροι δεν το δέχθηκαν; Είναι άραγε ένα τέτοιο αίτημα διατύπωσης δύσκολο, εθνικιστικό ή αποσταθεροποιητικό; Δεν τους είπε κανείς ότι η Σύμβαση του ΟΗΕ αποτελεί την παγκόσμια ρύθμιση για τις θάλασσες, έχει προσχωρήσει και η ΕΕ σε αυτήν ως τέτοια, αποτελεί κοινοτικό κεκτημένο κι άρα εδώ και χρόνια θεσμικά επαναλαμβανόμενη αναμφισβήτητη ευρωπαϊκή θέση; αλλά και όρος προκαταρκτικός και υποχρέωση προσχώρησης κάθε υποψήφιας χώρας, άρα και της Τουρκίας; Δηλαδή αν άνοιγε (όπως έχει εναλλακτικά προταθεί από τον συγγραφέα) το Κεφάλαιο 13 των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Τουρκίας —όπως η ίδια και οι φίλοι της επιθυμούν— η Κομισιόν δεν θα άνοιγε τις διαπραγματεύσεις με την Τουρκία με αυτόν τον όρο; Ή μήπως πρέπει η ΕΕ να χαμηλώσει παράτυπα τον πήχυ για να χωρέσει η τουρκική παγκόσμια εξαίρεση της μη προσχώρησης στη Σύμβαση του ΟΗΕ;

3. Στα ίδια Συμπεράσματα η ΕΕ (με την ελληνική προσυπογραφή!) ευλογεί «ποντιοπιλατικά» (αλλά προκλητικά για τις ελληνικές θέσεις) έναν πιεστικότατο κι εξαιρετικά επικίνδυνο «διάλογο» χωρίς όρους, κανόνες κι εγγυήσεις. Στις παραγράφους 16 και 17 καταγράφεται συγκεκριμένα η αντίληψη της ΕΕ για τον διάλογο που όμως ... «τυχαίνει» να ταυτίζεται σχεδόν με την τουρκική ατζέντα:

—«όλες οι διαφορές πρέπει να λυθούν με ειρηνικό διάλογο και σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο» (παρ. 16)

—«καλωσορίζει τα πρόσφατα βήματα οικοδόμησης εμπιστοσύνης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας» (παρ. 17)

—«καλωσορίζει την ανακοίνωση ότι θα συνεχίσουν τις κατ'ευθείαν διερευνητικές επαφές με στόχο την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ των δύο χωρών» (παρ.17)

—«αυτές οι προσπάθειες πρέπει να συνεχιστούν και να διευρυνθούν»(παρ. 17).

Άρα, με βάση τις διατυπώσεις αυτές της Συνόδου Κορυφής που αποδεχθήκαμε, οι διερευνητικές επαφές με την Τουρκία που μας καλούν οι εταίροι να επαναλάβουμε:

α) δεν είναι πλήρως ξεκάθαρο ότι θα αφορούν αποκλειστικά στην οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ όπως κατά κόρον ειπώθηκε. Τα δύο αυτά θέματα θα είναι

συγκεκριμένα ο «στόχος» των επαφών. Η διαφορά με τα όσα έχουν λεχθεί είναι στην πράξη μεγάλη με δεδομένες τις τουρκικές θεωρίες περί «γκρίζων ζωνών» και «γαλάζιας πατρίδας». Επιπλέον, η πραγματική προιστορία του διερευνητικού διαλόγου δεν επιτρέπει αισιοδοξία. Άγνωστο παραμένει αν επιδιώχθηκε άλλη διατύπωση (πχ. «με αποκλειστικό αντικείμενο την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ, συμπεριλαμβανομένων και των δικαιωμάτων επήρειας των ελληνικών νησιών σύμφωνα με την ΣΔΘ 1982». Οι κατ' ελάχιστο ανεπαρκείς αυτές διατυπώσεις προκαλούν εντύπωση.

β) Η συνολική προτροπή της ΕΕ εμπλουτίζεται με επιπλέον θετικές αναφορές στα μέτρα «αποσυμπίεσης» που συζητούνται στο ΝΑΤΟ (και τα οποία φαίνεται να γνωρίζουν οι εταίροι ενώ τα αγνοεί η κοινή γνώμη). Δημοσιογραφικές πληροφορίες κάνουν πάντως λόγο για αιτήματα αποστρατικοποίησης των νησιών , και όχι μόνο με προέλευση την Τουρκία!

γ) Ακόμη σκοτεινότερη είναι και η προτροπή της ΕΕ (με την υπογραφή μας) «να διευρυνθούν οι προσπάθειες» για διάλογο! Σε τι αφορά η διεύρυνση αυτή εκτός από ολόκληρο το εύρος των τουρκικών διεκδικήσεων;

4. Ένα ακόμη πρόβλημα ήταν η ατυχής έμπνευση να αποδεχθούμε την ενεργοποίηση από την ΕΕ της επικίνδυνης και τουρκικής έμπνευσης «Πολυμερούς Διάσκεψης για την Αν. Μεσόγειο». Στα Συμπεράσματα του Οκτωβρίου κάκιστα η Ελλάδα αποδέχθηκε την παρ. 22 που καλούσε τον κ. Μπορέλ να την προετοιμάσει και αποδέχθηκε έτσι την αναζήτηση «πολυμερών λύσεων σε θέματα όπως θαλάσσιες οριοθετήσεις, ασφάλεια, ενέργεια, μετανάστευση και οικονομική συνεργασία»! Δηλ. ακριβώς όλους τους οι τουρκικούς στόχους! Κατόπιν εορτής τρέχει τώρα κατά δημοσιογραφικές πληροφορίες η ελληνική διπλωματία να «σκοτώσει» ή —αν είναι αργά και άρα πιο δόκιμο—να «νερώσει» με πρόσθετες προϋποθέσεις την επικίνδυνη αυτή τουρκική ιδέα που έχει μεταξύ άλλων στόχο την ισότιμη είσοδο των Τουρκοκυπρίων από την πίσω πόρτα.

5. Η συμπαράταξη με την Κυπριακή Δημοκρατία είναι πάντα μιά σταθερά της ελληνικής διπλωματίας. Όταν ψηφίζει η Λιθουανία για τα δικαιώματα της Κύπρου, μπορεί η Ελλάδα να υπεκφεύγει με το επιχείρημα ότι πρόκειται για ανεξάρτητο κράτος; Μπορεί να μην αντιλαμβάνεται την προσπάθεια της Τουρκίας και διάφορων εταίρων να οδηγήσουν την Κυπριακή Δημοκρατία σε μιά νέα και πιό επικίνδυνη πενταμερή υπό εκβιαστικά διλήμματα και με μονομερείς διακηρύξεις αλλαγής της βάσης των συνομιλιών; Μέσω του παραδοσιακού φόβητρου της διχοτόμησης και του επαπειλούμενου εποικισμού του

Βαρωσιού επιχειρείται από όλους που «βαρέθηκαν το θέμα» να αποδεχθούν οι Ελληνοκύπριοι ένα ακόμη χειρότερο «συνομοσπονδιακό» δικέφαλο κράτος για να ελέγξει πλέον μέσω αυτού η Άγκυρα ολόκληρη την Κύπρο. Ούτε τα όσα συνέβησαν με την ελέω Ερντογάν νίκη του κ.Ταρτάρ φαίνεται να θεωρούνται αρκούντως σημαντικά.

Με τη βοήθεια του Βερολίνου και των φίλων τους, ο Ερντογάν πέτυχε δηλαδή σε Σύνοδο Κορυφής όλους τους πραγματικούς διπλωματικούς του στόχους σε βάρος Ελλάδας και Κύπρου, και σε...αντάλλαγμα θα αμοιβόταν και από πάνω για τις «παραχωρήσεις» του (δηλ. αν απλώς αποσύρει το Ο.Ρ.)με την «θετική ατζέντα». Αρκεί «να προσπαθήσει να σταματήσει» τον κακό εαυτό του...

Δ. Διορθωτικές κινήσεις

Μπροστά στην τουρκική αποθράσυνση λόγω και της ευρωπαικής αδιαφορίας, το σοκ για την ελληνική πλευρά ήταν ισχυρό. Είναι δυνατόν όταν ο ίδιος ο σκοπός και η μεγαλύτερη επιτυχία της ευρωπαικής ενοποίησης είναι η διασφάλιση της ειρήνης, να υποκρίνονται ανερυθρίαστα η Γερμανία και οι άλλοι τουρκόστροφοι «εταίροι» ότι η Τουρκία δεν αποτελεί άμεση απειλή για δύο τουλάχιστον μέλη της; Καλούνται όμως να αποδείξουν έμπρακτα ότι συμμετέχουν σε μια ένωση αξιών και αλληλεγγύης και δεν πείθονται από τις προσχηματικές κι ευκαιριακές τουρκικές δολιχοδρομίες. Βάλλοντας ο Υπουργός Εξωτερικών ευθέως κατά της γερμανικής τακτικής στη συνέχεια των Συμπερασμάτων του Οκτωβρίου, άρχισε να προβαίνει σε μιά σειρά έμμεσων «διορθωτικών κινήσεων» στις παραπάνω διατυπώσεις (που όμως είχαν γίνει πλέον έστω και προσωρινά αποδεκτές). Μπροστά στην τουρκική αδιαλλαξία και την υποκρισία ορισμένων εταίρων, προστέθηκαν έτσι καθ'οδόν κι άλλα (όχι πάντα well thought out ως συγκεκριμένα σχέδια) εργαλεία πίεσης κατά της Άγκυρας:

—το εμπάργκο όπλων από κρίσιμους εταίρους και

—η τύχη της Συμφωνίας τελωνειακής ένωσης.

Ορθότατα επίσης ρίχτηκαν πιά ανοιχτές βολές και με τα κατάλληλα επιχειρήματα προς τη Γερμανία, που υποδύεται την προεδρεύουσα φιλειρηνική δύναμη της ΕΕ αλλά τηρεί εγωιστικά «ίσες» αποστάσεις και πουλάει επιθετικά όπλα στη χώρα που προσβάλλει βάναυσα τα ευρωπαικά σύνορα και τις αξίες της Ένωσης.

III. Η ΔΥΣΚΟΛΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΝΕΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Α. Είναι εφικτές οι ουσιαστικές κυρώσεις;

Δεδομένου ότι η κυβέρνηση ανήγαγε τις κυρώσεις σε κεντρικό στόχο της στρατηγικής της είναι χρήσιμο να γίνουν εδώ μερικές επισημάνσεις.

1. Οι κυρώσεις σπάνια αποδίδουν

Ξέρουμε από την προϊστορία διεθνών ή ευρωπαϊκών κυρώσεων ότι οι διεθνείς κυρώσεις συνήθως δεν «δαγκώνουν»: είναι συμβολικές, δύσκολα αποφασίζονται από ομάδες χωρών (κι αυτό όταν πλέον επανειλημμένες λεκτικές καταδίκες δεν εισακούονται), δεν γίνονται σεβαστές από όλους τους υπόχρεους, δεν οδηγούν συνήθως στα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, δεν κρατούν χρονικά πολύ και γι αυτό αποδυναμώνονται και τελικά αίρονται. Η Ρωσία προσάρτησε την Κριμαία, η ΕΕ επέβαλε εμπάργκο αλλά δεν άλλαξε κάτι ουσιαστικό «επί του πεδίου», ούτε και η διεθνής συμπεριφορά της Μόσχας.

2. Ακόμη πιο δύσκολες είναι οι κυρώσεις που να «δαγκώνουν». Ακόμη και σήμερα, δεν έχει ακόμη γίνει όλη η απαραίτητη τεχνική και νομική προετοιμασία για τις τομεακές κυρώσεις που πιθανολογούνται και άρα πιθανότατα θα οδηγηθούμε σε νέα αναβολή «για να ετοιμαστούν». Γνωστός είναι παράλληλα ο πανταχού παρών εκβιασμός που ασκεί ο Ερντογάν με το μεταναστευτικό στη Γερμανία και ολόκληρη την ΕΕ. Πόσο ρεαλιστικό είναι λοιπόν να αναμένουμε σ’ ένα τέτοιο πλαίσιο ότι σημαντικοί εταίροι μας θα θυσιάσουν τελικά μεγάλα οικονομικά τους συμφέροντα και πολύτιμες συμφωνίες εξοπλιστικών προγραμμάτων για χάρη μας;

3. Αρκεί ένα και μόνο κράτος-μέλος (και δυστυχώς υπάρχουν τέτοια) στη σύνοδο κορυφής για να μπλοκάρει (βέτο)/καθυστερήσει/ «ξεδοντιάσει» οποιαδήποτε απόφαση κατά της Τουρκίας. Ξέρουμε ήδη τους «υπόπτους» που με την συνήθη πρακτική θα «νερώσουν» τα μέτρα και τις διατυπώσεις, ώστε οι κυρώσεις να μην πονούν. Φυσικά, θα μπορούσε κι η Ελλάδα να απειλήσει, με μυαλό και χωρίς περιττές ακρότητες, τους μη-αλληλέγγυους εταίρους με αντίστοιχα «βέτο» εκεί όπου «καίγονται» για μιά σημαντική γι αυτούς ομόφωνη απόφαση.

4. Η σύνοδος κορυφής δεν είναι μονοθεματική και κατά συνέπεια υπάρχουν και πολλά άλλα θέματα στη Σύνοδο που μάλιστα απασχολούν τους άλλους εταίρους περισσότερο από την αντικειμενικά δύσκολη αλληλεγγύη που καλούνται να επιδείξουν απέναντι στην Ελλάδα και ΚΔ.

5. Η αναβολή είναι πάντα η πιο εύκολη λύση και η συνήθης διέξοδος όταν υπάρχουν ριζικές διαφορές απόψεων που δεν μπορούν να γεφυρωθούν άμεσα. Αναβολή θα ζητηθεί άλλωστε και με το επιχείρημα να «ακουστεί» και η νέα γραμμή Μπάιντεν για την Αν. Μεσόγειο και την Τουρκία.

Β. Μιά θετική ατζέντα-αποζημίωση για την Ελλάδα

Υπάρχουν βάσιμες ελπίδες για ένα πάγωμα (μέχρι να αρθούν οι σχετικές προυποθέσεις) στην πώληση των πιο επικίνδυνων όπλων και σίγουρα η προσπάθεια αξίζει. Πεδίο δόξης λαμπρό είναι και η Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης αφού αποτελεί πρακτικά τον πιο ελκυστικό στόχο για τον Ερντογάν.

Παράλληλα πρέπει να εξεταστεί , επιπρόσθετα ή έστω σε αντιστάθμισμα σε τυχόν νέα αναβολή ή «κυρώσεις-χάδια»,και μια μεγάλη «θετική ατζέντα» , ένα «πρόγραμμα αποζημιώσεων» για το θύμα των απειλών (την Ελλάδα) αντί για τον θύτη; Ας αναλογιστούμε πχ. τη σημασία:

—ενός προγράμματος εναλλάξ επισκέψεων και στάθμευσης ευρωπαϊκών πολεμικών σκαφών και μαχητικών στα ανατολικά νησιά μας.

—ενός μεγάλου προνομιακού σχεδίου οικονομικής ενίσχυσής τους, με τα απειλούμενα νησιά (με πρώτο το Καστελόριζο) να καθίστανται έως και οιονεί φορολογικοί παράδεισοι.

—στοχευμένων και ουσιαστικών προσωπικών κυρώσεων εναντίον των κεντρικών στελεχών του συστήματος Ερντογάν και κάθε Τούρκου αξιωματούχου ή δημοσιολογούντος που απειλεί με πολεμικές ενέργειες τμήμα του ευρωπαϊκού χώρου : κατά των Γκρίζων Λύκων, προσωπικά κατά του κ. Μπαχτσελί που εκστομίζει πολεμικές κραυγές ζητώντας την προσάρτηση της Δωδεκανήσου και κατά του αρχιμαφιόζου Τσακιντζί που στηρίζει Ερντογάν-Μπαχτσελί.

—της αναγνώρισης από την ΕΕ του αυτονόητου δικαιώματος της Ελλάδας για άσκηση κάθε δικαιώματος που προβλέπεται στο δίκαιο της θάλασσας και απολαμβάνουν ακώλυτα όλα τα υπόλοιπα κράτη-μέλη χωρίς απειλές casus belli.

Γ. Η επαπειλούμενη επιβολή της τουρκικής ατζέντας

Ευκταίο είναι φυσικά να προκύψουν οι δέουσες «σκληρές» κυρώσεις που να οδηγήσουν πράγματι σε ουσιαστική τουρκική υποχώρηση. Ακόμη και για συμβολικούς λόγους η προσπάθεια σίγουρα αξίζει. Πεδία δόξης λαμπρά για την ελληνική διπλωματία, αρκεί βέβαια να μην αναδειχθούν σε αυτοσκοπό και χαθούν καθ' οδόν και μάλιστα χωρίς ανταλλάγματα σε περίπτωση αποδυνάμωσής τους.

Όσο πλησιάζουμε προς τη Σύνοδο και κυρώσεις που να «δαγκώνουν» την Τουρκία δεν φαίνονται εύκολα, πρέπει να αναζητηθούν επειγόντως παράλληλα και οι κατάλληλες εναλλακτικές και διορθωτικές κινήσεις. Πρώτη βασική αρχή είναι εδώ να συνειδητοποιηθεί ότι κυρώσεις, εμπάργκο όπλων, αναψηλάφηση της συμφωνίας τελωνειακής ένωσης κλπ έχουν αναμφίβολα σημαντική αξία, είναι όμως ενδιάμεσοι στόχοι. Η ζωτική επιδίωξή μας στην επικείμενη Σύνοδο Κορυφής πρέπει να είναι άλλη: η διασφάλιση ενεργού υποστήριξης της ΕΕ απέναντι στον χαρακτήρα και το πολιτικό πλαίσιο του ελληνοτουρκικού διαλόγου (και του Κυπριακού). Διάλογος είναι υπό τις περιστάσεις νοητός με όρους, κανόνες και εγγυήσεις, φιλειρηνικός και «ευρωπαϊκός», κι όχι με απειλές και εκβιασμούς «αλά τουρκικά».

Δυστυχώς όμως πολλοί στην ΕΕ μάς εξωθούν υποκριτικά και ανυπόμονα « για να ξεμπερδεύουν» στην αποδοχή ενός άνευ όρων και εξ ορισμού υπονομευμένου διαλόγου. Όλοι σχεδόν στην ΕΕ προτιμούν εντελώς συμβολικές κυρώσεις και ταυτόχρονα την άμεση επανέναρξη οποιουδήποτε αποδεκτού από την Άγκυρα σχήματος διαλόγου κι όχι να τεθούν προϋποθέσεις. Αντίθετα, εμείς έχοντας ως στρατηγικό στόχο να αποτρέψουμε την Τουρκία από μια επίθεση κατά της χώρας μας και να εξομαλύνουμε τις σχέσεις μας, οφείλουμε να θέσουμε συγκεκριμένους όρους συμπεριφοράς σε πλαίσιο «ευρωπαϊκής γειτονίας». Ως υποδειγματικά μετριοπαθές και φιλειρηνικό μέλος της ΕΕ, η Ελλάδα απορρίπτει οποιονδήποτε υπό απειλή « διάλογο», ιδίως όπως τον έχει σκηνοθετήσει η Άγκυρα, όσες πιέσεις κι αν ασκούνται.

Ως έστω worst case senario όμως, πρέπει να μελετηθεί και ο κίνδυνος να βρεθούμε τελικά με το χειρότερο δυνατό διπλωματικό αποτέλεσμα «μέσα στην έδρα μας»:

—οι κυρώσεις να είναι τελικά «χάδια»

—να μας τις παρουσιάσουν παρ’ όλα αυτά οι εταίροι για «σπουδαίες» παραχωρήσεις και άρα επιπλέον

—ως «αντάλλαγμα»(!) να μας επανεπιβληθεί μέσω των Αποφάσεων της νέας συνόδου μιά σειρά εθνικά επικίνδυνων διατυπώσεων για τον διάλογο και τη μελλοντική μας σχέση με την Άγκυρα.

Η νέα Σύνοδος συνιστά όμως τελικά μιά νέα ευκαιρία : μπορούμε και πρέπει να βελτιώσουμε τις κρίσιμες διατυπώσεις χτίζοντας έτσι το σωστό (αλλά και συμφέρον!) πλαίσιο ενός ελληνοτουρκικού διαλόγου και εμπλουτίζοντάς το με ευρωπαϊκές εγγυήσεις. Καίρια είναι δηλαδή η εξασφάλιση μιάς ενεργού στήριξης από την ΕΕ, ιδίως τώρα που ο Ερντογάν υποκρίνεται ότι τον ενδιαφέρει η ευρωπαϊκή προοπτική. Αντί όμως για ασαφείς γενικότητες και την συνήθη κι εύκολη ροπή των περισσότερων εταίρων μας προς τις δήθεν «ίσες» αποστάσεις να πετύχουμε τη στήριξη —όπως οφείλουν σε μιά κοινότητα αξιών—της δικής μας (απόλυτα λογικής αλλά και πλήρως ευρωπαϊκής) θέσης για διάλογο μόνο στη βάση ουσιαστικών προϋποθέσεων και νομικών κανόνων και μόνο για την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ. Εξυπακούεται κι ότι πρέπει να αλλάξουν δραστικά και οι διατυπώσεις για το Κυπριακό και να καταδικαστεί ειδικά ο πραγματικός τουρκικός στόχος της συνομοσπονδιακής «λύσης».

IV. ΠΕΝΤΕ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΔΙΑΛΟΓΟ

Με βάση τα προλεχθέντα, ο στρατηγικός στόχος της Ελλάδας είναι να αποτρέψουμε την Τουρκία από μια επίθεση κατά της χώρας μας και να οριοθετήσουμε διεκδικητικά τις «θαλάσσιες ζώνες» (εννοώντας υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ) σε πλαίσιο «ευρωπαϊκής γειτονίας». Άρα, η ζωτικότερη επιδίωξή μας στην επικείμενη Σύνοδο Κορυφής πρέπει να είναι η διασφάλιση ενεργού και πολύπλευρης υποστήριξης της ΕΕ απέναντι στον χαρακτήρα και το πλαίσιο αρχών του ελληνοτουρκικού διαλόγου (και του Κυπριακού): με όρους, κανόνες και εγγυήσεις, φιλειρηνικό και «ευρωπαϊκής καλής γειτονίας», κι όχι με πολεμοχαρείς απειλές και εκβιασμούς. Ιδίως τώρα που ο Ερντογάν υποκρίνεται ότι τον ενδιαφέρει η ευρωπαϊκή

προοπτική να θέσουμε συγκεκριμένες προϋποθέσεις για διάλογο. Άλλωστε τέτοια προπαιτούμενα έχουν ήδη συμφωνηθεί στο Διαπραγματευτικό Πλαίσιο ΕΕ-Τουρκίας το 2005.

Είναι παράλληλα καιρός να συνειδητοποιήσουμε ότι ο «διάλογος κωφών» και οι διερευνητικές επαφές που μέχρι το 2016 με πολλή υπομονή διεξαγάγαμε, δυστυχώς ανήκει στο παρελθόν. Τα περισσότερα δεδομένα έχουν αλλάξει και οι πραγματικές προθέσεις του Ερντογάν για αναθεώρηση διεθνών συνθηκών δεν κρύβονται πιά. Μια χώρα με «έξυπνη» στρατηγική δεν επιτρέπεται να προσέλθει σε ένα επικίνδυνο και άνευ όρων διάλογο εκτός ευρωπαϊκού πλαισίου. Οφείλει γι αυτό να αξιοποιήσει την ευκαιρία της Συνόδου και να εξασφαλίσει από την ΕΕ (και να καταγραφεί στα Συμπεράσματα) σαφή στήριξη στον στρατηγικό της στόχο: ότι ένας ελληνο-τουρκικός διάλογος είναι εθνικά και ευρωπαϊκά αποδεκτός μόνο αν πληροί μιά σειρά καίριων προϋποθέσεων . Κατά συνέπεια, ως υποδειγματικά μετριοπαθές, αυτοσυγκρατηθέν επί μήνες (και χρόνια) και σταθερά φιλειρηνικό μέλος της ΕΕ, η Ελλάδα μπορεί να προσέλθει σε διερευνητικές επαφές με την Τουρκία μόνο υπό τους παρακάτω όρους:

1. Η Τουρκία πρέπει να καταδικάσει πειστικά και έμπρακτα τις απειλές και τη χρήση βίας (όχι με γενικές κι αόριστες διατυπώσεις και μόνο για μερικές ώρες και μέρες!)

2. Ο διάλογος για τις θαλάσσιες ζώνες είναι νοητός μόνο στη βάση της Σύμβασης του ΟΗΕ για το δίκαιο της θάλασσας και των σχετικών διεθνών Συνθηκών και συμφωνιών (Λωζάνης, Παρισίων, Πρωτοκόλλων του 1932 κλπ) και για την οριοθέτηση όσων ζωνών πράγματι απαιτούν οριοθέτηση. Εξυπακούεται ότι οι προκαταρκτικοί αυτοί όροι αφορούν στον καθαρά διερευνητικό διάλογο κι όχι στην ουσία του και στις διαπραγματευτικές θέσεις με τις οποίες θα πρέπει να προσέλθουμε για την οριοθέτηση, ζήτημα καίριο στο οποίο έχουμε επανειλημμένα αναφερθεί (βλ. και «Η Ελλάς των τεσσάρων θαλασσών», εκδ. Ι.Σιδέρη 2020).

3. Η Άγκυρα οφείλει να παραδώσει όλα τα ευρήματα των παράνομων ερευνών που (έστω, λέει ότι) διεξήγαγε στην Ανατ. Μεσόγειο(η ίδια ισχυρίζεται ότι ερεύνησε 12.000 τετρ.χλμ — παράνομα κατά το διεθνές δίκαιο αλλά και κατά την ίδια την ΕΕ).

4. Η ΕΕ χωρίς περιστροφές να εγκαταλείψει

—α) την (τουρκική!) ιδέα περί πολυμερούς διάσκεψης για την Αν. Μεσόγειο που κακώς αφέθηκε να πάρει τη σκυτάλη προώθησης ο κ.Μισέλ και μόνο τουρκικούς στόχους εξυπηρετεί, και

—β) την επανέναρξη διαπραγματεύσεων υπό τον ΟΗΕ («πενταμερή») για το Κυπριακό μετά από τους νέους τουρκικούς εκβιασμούς για συνομοσπονδιακή λύση (δηλ. κυριαρχία της Τουρκίας σε ολόκληρο το νησί) και τα επαπειλούμενα τετελεσμένα στο Βαρώσι.

5. Η ΕΕ να στηρίξει/εγγυηθεί το παραπάνω πλαίσιο προκαταρκτικών όρων με συγκεκριμένες αποφάσεις της στην Σύνοδο Κορυφής και να το προτάξει ως προϋπόθεση για οποιαδήποτε συζήτηση για θετική ατζέντα ΕΕ-Τουρκίας.

Δεν θα είναι πολύ εύκολο να απορρίψουν οι περισσότεροι στην ΕΕ ένα τέτοιο ή παρόμοιο πλαίσιο όρων που θα έπρεπε λογικά να θεωρήσουν πλήρως «ευρωπαϊκό» και αυτονόητο. Ταυτόχρονα, δεν αεροβατούμε πιστεύοντας ότι με τις παραπάνω κινήσεις εξαφανίστηκε ταυτόχρονα και το πρόβλημα ενός μαινόμενου πολεμοχαρούς γείτονα. Είτε του επιβληθούν κυρώσεις, είτε όχι ο Ερντογάν θα το εμφανίσει με τη γνωστή προκρούστεια προσαρμοστικότητά του ως κάποιου είδους νίκη. Και θα αυξήσει σε κάθε περίπτωση την πίεση στη χώρα μας γιατί εργάζεται με μεθοδικότητα πάνω σε ένα στρατηγικό σχέδιο και κανείς δεν φαίνεται ικανός να τον εμποδίσει αντιπαρατάσσοντας στρατιωτική άμυνα— εκτός από την ίδια την Ελλάδα. Θα καλεί συνεπώς την Ελλάδα να διαλέξει ανάμεσα σε ένα διάλογο άνευ όρων και την στρατιωτική σύγκρουση. Βλέποντας μια Ελλάδα και Κύπρο που αρνούνται τους «διαλόγους» που προτείνει, κι έχοντας εμφανώς χάσει την υπομονή του όσο πλησιάζει το 2023 ή η πιθανότητα πρόωρων εκλογών, ο Τούρκος Πρόεδρος βλέπει πιθανόν τη στρατιωτική επιλογή ολοένα και πιό ελκυστική —υπό προϋποθέσεις βέβαια.

Όμως, όσο η Ελλάδα και η ΚΔ κινούνται με έξυπνη στρατηγική αξιοποιώντας κάθε δυνατότητα των ευρωπαϊκών μηχανισμών, τις πανθομολογούμενες ακρότητες του Ερντογάν, αλλά και αξιόπιστες στρατηγικές συμμαχίες για τη «δύσκολη ώρα», οι κίνδυνοι είναι διαχειρίσιμοι. Υπάρχουν ακόμη περιθώρια διόρθωσης προς μια νέα στρατηγική πιο «διεκδικητικής εξομάλυνσης» με την γείτονα χωρίς περιττές εντάσεις και κλιμακώσεις. Στόχος δεν πρέπει να είναι να παρασυρθούμε σε ένα ατέρμονα αγώνα πανάκριβων εξοπλισμών, ούτε να παρασυρθούμε εν θερμώ σε μιά στρατιωτική αναμέτρηση.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο ορθολογικής στάθμισης των επιλογών που διανοίγονται μπροστά μας άμεσα, μπορούμε, εστιάζοντας στα πράγματι σημαντικότερα που διακυβεύονται στην επικείμενη Σύνοδο Κορυφής της ΕΕ, όχι μόνο να αποφύγουμε μιά εθνική απογοήτευση, αλλά να καταγράψουμε επιτέλους και μιά πραγματική τακτική νίκη. Ας αντιστρέψουμε με «έξυπνες» κινήσεις την επιχειρούμενη επικράτηση της γερμανοκεντρικής «ρεαλιστικής

σύνεσης» υπέρ της «σημαντικής» Άγκυρας κι ας εγκλωβίσουμε εμείς με τη βοήθεια ιστορικών και άλλων συμμάχων την Τουρκία αλλά και την ΕΕ, συνολικά και απαρέγκλιτα, στη μοναδική οδό ενός διαλόγου οριοθέτησης των θαλασσίων ζωνών μας με όρους, κανόνες και ευρωπαϊκές εγγυήσεις και τελικό στόχο μιά έμπρακτα ειλικρινή και ειρηνική συμβίωση.